

Introducció

Un any més, continuem la nostra tasca de difondre el creixement de la recerca en el camp del coneixement de la història dels països de parla catalana en tots els aspectes i en totes les èpoques.

Fa tres mil anys, la metallúrgia del ferro i la terrisseria de forn es van introduir entre les tribus que habitaven el territori de l'actual País Valencià i es començaren a produir excedents de vi per al comerç, alhora que els contactes amb els fenicis introduïen objectes de luxe de l'orient mediterrani. Al mateix temps tenien lloc altres canvis notables. Una estratificació social accentuada i una concentració en poblats fortificats acompanyaren el propòsit de controlar els intercanvis i la producció. Els treballs arqueològics recents han desenvolupat el coneixement de l'organització d'aquell mosaic de grups humans i el primer article d'aquest número n'ofereix l'estat de la qüestió.

Un altre article està dedicat a la temàtica de la literatura trobadoresca, que té a Catalunya una llarga tradició acadèmica. Fa anys que l'Institut d'Estudis Catalans té assignada la tasca de liderar l'elaboració del *Corpus des Trobadours* com a programa de la Unió Acadèmica Internacional. La poesia dels trobadors utilitzà la variant culta de la llengua occitana i la seva producció s'estengué des del sud de França a Catalunya i al nord d'Itàlia. La producció lírica catalana emprà l'occità fins ben entrada la baixa edat mitjana. En canvi, des del segle XIII, la prosa de les cròniques, dels documents de cancelleria i de l'assaig filosòfic adoptà aviat la llengua popular catalana en lloc del llatí. L'amor mai consumat eròticament fou la temàtica bàsica de la poesia dels trobadors, però també les rivalitats polítiques apareixen en una literatura de creadors que alhora eren intèrprets i que estaven vinculats als cercles cortesans dels diversos prínceps. Els reis d'Aragó i Catalunya afavoriren la poesia dels trobadors en una època en què les relacions entre les terres situades al nord i al sud dels Pirineus eren notables. Aquest tipus de literatura sobrevisqué a la pèrdua d'influència política dels comtes reis del casal de Barcelona sobre Occitània des de principis del segle XIII, arran de la croada contra els càtars.

Un altre tema que es tracta en aquest número de la revista és el del constitucionalisme antic. Amb la recuperació del control militar del rei d'Espanya sobre Catalunya el 1652, el constitucionalisme antic sortí derrotat i afeblit, però no anul·lat. I això que les Corts catalanes no foren convocades durant els darrers quaranta anys del segle XVII. Primer Felip V de Borbó a les Corts de 1701 i després l'arxiduc Carles d'Àustria a les del 1705, hagueren de donar garanties que ni els seus representants ni els de la mateixa Generalitat com a govern del Principat podrien exercir el poder arbitràriament damunt els súbdits, alhora

que els dos sobirans que es disputaven la corona espanyola acceptaven mesures en favor del lliure comerç en benefici de mercaders catalans. Abans de la desfeta definitiva per les armes del constitucionalisme tradicional català el 1714, l'opció política majoritària a Catalunya tenia més punts en comú amb el parlamentarisme anglès coetani que amb l'absolutisme francès. Seria anacrònic identificar les bases d'aquell constitucionalisme català antic amb les del constitucionalisme liberal dels segles XIX i XX, com feren alguns historiadors romàntics del Vuit-cents. Els drets personals eren compatibles amb el privilegi en els segles XVI i XVII. Però el sistema contenia elements favorables als drets de les persones, i aquests elements eren absents de l'absolutisme que s'imposà al segle XVIII.

El dret civil propi ha format part de la identitat catalana juntament amb la llengua pròpia i la memòria col·lectiva. Aquí s'ofereix una visió sintètica de la supervivència del dret privat català, després de la liquidació del dret públic i de les institucions d'autogovern el 1716. Sense poder legislatiu per a poder actualitzar el dret civil català i adaptar-lo als canvis socials, aquell patí l'erosió de la jurisprudència espanyola que responia al dret civil castellà, que quedà codificat a partir del 1889 com a dret civil espanyol general. La compilació del dret civil català de 1960 el preservà de forma precària. L'Estatut d'autonomia de 1979 ha permès codificar el dret propi i assegurar-ne el futur. Abans d'això, algunes de les normes del dret consuetudinari català, titllat sovint d'arcaic, eren potencialment progressistes, com la separació de béns en el matrimoni, que permetia a l'esposa disposar dels seus béns i dels seus ingressos professionals, a diferència de la comunitat de béns pròpia del dret castellà i espanyol. El dret hi és per a resoldre conflictes, però no els pot evitar si les circumstàncies polítiques i socials porten a l'enfrontament insalvable, com va ser el cas de la llei de contractes de conreu de 1934, votada pel Parlament de Catalunya i anul·lada pel Tribunal de Garanties Constitucionals, que argumentà que una llei que permetia l'accés a la propietat de la terra als cultivadors a canvi que indemnitzessin els propietaris a terminis era competència estatal i no de la Catalunya autònoma, tot i que aquesta tenia potestat en dret civil. Amb altres factors polítics això portà a la revolta del Govern català el sis d'octubre de 1934 i a la suspensió aleshores de l'Estatut d'autonomia de 1931.

A partir del segon decenni del segle XX, el Noucentisme literari i artístic començà a succeir el Modernisme. El Noucentisme prenia el nom de la nova centúria en clara contraposició al segle anterior, i esdevingué dominant a Catalunya al mateix temps que el catalanisme polític aconseguia el 1914 la federació de les quatre diputacions

provincials catalanes amb l'autorització del poder central. Fou la Mancomunitat de Catalunya, com a intent de preparar l'autogovern del país. En les arts plàstiques el Noucentisme també prengué el nom de mediterraneisme. La serenor d'un nou classicisme succeí l'exuberància i el vitalisme del Modernisme. El Noucentisme es manifestà alhora en la literatura, en les arts plàstiques i en l'arquitectura. En el present número es dona una visió de conjunt del que significà el Noucentisme català en l'art. Fou un corrent figuratiu, que volia ser l'expressió més genuïna del caràcter català, tot i que li tocà una època convulsa. Acabà convivint amb les avantguardes i amb el racionalisme arquitectònic. Superar la dicotomia entre urbà i rural, articular Catalunya sencera en tant que Catalunya-ciutat o plasmar l'ideal de la ciutat jardí foren algunes de les metes del Noucentisme. I precisament els jardins públics i privats foren un àmbit en què el Noucentisme tingué una expressió eminent, amb figures com l'arquitecte jardiner Nicolau Rubió i Tudurí, que continuà amb personalitat

pròpia la tasca iniciada a Barcelona per Jean-Claude Nicolas Forestier.

La imatge escollida per a la coberta del número 18 de *Catalan Historical Review* és la pintura a l'oli de Joaquim Sunyer (Sitges, 1874-1956) titulada *Vida mediterrània* (1909), que pot ser considerada típica de la pintura noucentista. Sunyer s'inspira en el paisatge de la platja de Sant Sebastià del seu Sitges natal per convertir una escena quotidiana i plàcida d'una família de pescadors en una imatge que transcendeix la temporalitat i la realitat per assolir una dimensió simbòlica.

El número es tanca amb les habituals seccions que donen compte de les publicacions de temàtica històrica de l'Institut d'Estudis Catalans i que informen dels nous membres de la seva Secció Històrico-Arqueològica i del seu consell ample de redacció.

ALBERT BALCELLS
Editor